

KENTE UZAKLIĞIN KIRSAL AİLE YAPISINA ETKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Nuray KIZILASLAN
Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü
nurayk@gop.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmada, kente uzak ya da yakın olmanın kırsal aile yapısındaki bazı göstergeler açısından sonuçları incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, Sivas İli araştırma alanı seçilmiş ve kente uzak ve yakın köyler saptanmıştır. Örnek hacminin belirlenmesinde gayeli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Böylece 60 anket kente uzak ve 60 anket'te yakın köylerdeki aile reislerine uygulanmıştır.

Kente yakın olan köyler kente uzak yaşayanlara göre bazı kentsel davranışlar ve düşünceler bakımından farklılık göstermektedir. Aile şekli, aile genişliği, başlık parası, eğitim, gelir, ulaşım, ürünlerin pazarlanması gibi faktörler uzak köylerin aleyhine gelişmiştir. Bu yönlerden kente uzak olan köyler olumsuzluklar yaşamaktadır.

Sonuç olarak; kırsal alanda bir reform çalışmasının yapılması, ihtiyaç ve önceliklerin belirlenmesi, alternatif istihdam alanlarının yaratılması her iki köy grubu için de gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kente Uzaklık, Kırsal Aile Yapısı.

THE EFFECTS OF BEING FAR AWAY FROM CITY LIFE ON RURAL FAMILY STRUCTURE

ABSTRACT

In this research, the results of living far away from urban area or dwelling near it were examined regarding some indicators in rural family structure. To do this, the province of Sivas was chosen as the research area and the villages which are far away from the city, and which are near the city were determined. Aimed sampling method was used to determine the sample volume. Therefore, 60 questionnaires were applied to families living far from city and 60 were applied to those living near urban area.

When compared to those living far away from city, villages near urban area show a difference with respect to some urban attitudes and thoughts. Family structure and wolph, money given to bride's father, education, income, transportation, and marketing goods are factors which are disadvantageous sides of living far away from city. The villages far away from the city experience negatives with regard to those conditions.

In conclusion; it is necessary for both village group that a reform be introduced in rural area, needs and priorities be determined, and alternative employment areas be created.

Keywords: Living Far Away From City, Rural Family Structure.

1. GİRİŞ

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde toplum kesimleri arasında bir takım dengesizlikler bulunmaktadır. Mevcut olan bu dengesizliklerin ortaya çıkardığı sorunlar ülke kalkınmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu dengesizliklerin başında köy ve kentler arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmişlik düzeylerindeki farklılıklar gelmektedir.

Köy ve kent arasındaki yaşam koşullarını önemli derecede etkileyen sosyal kültürel ve ekonomik farklılıklar az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde köyün aleyhine gelişme gösterdiğinden Türkiye’de üzerinde önemle durulması gereken bir konu haline gelmiştir. Bu gelişmişlik farklılıkları köy ve kentler arasında önemli ölçüde olduğu gibi, köylerin kendi aralarında da dikkati çekmektedir. Köyün kente uzak ya da yakın olma durumu, köyün büyüklüğü, köyün tarımsal yapısı, köyün eğitim durumu, köyün işletme arazilerinin durumu vs. gibi bir takım sosyal ve ekonomik faktörler köylerin her birinin farklı gelişim göstermelerine neden olmaktadır. Bu da farklı faktörlere göre her bir köyün gelişmesinin yönünün değişiklik gösterebileceğini ifade etmektedir.

Bu araştırmada gelişmişlik farklılıklarını etkilediği düşünülen köyün kente uzak ya da yakın olma durumu dikkate alınarak aile yapısı üzerindeki etkisi üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Kente uzaklığın aile yapısı üzerinde hem olumlu hem de olumsuz yönleri olabilir. Bir takım değer yargılarının korunması, temiz çevre şartlarında yaşama vs. gibi olumlu özellikleri yanında işsizlik ve yaşam standartlarının düşük olması gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Konuya her iki yönüyle yaklaşıldığında konunun önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Kente uzaklığın ekonomik ve sosyal yönden eksikliklerinin sebep olduğu en önemli olayların başında iç göçler gelmektedir. İç göçler yoluyla kent nüfusunun giderek ve hızla artması biçiminde beliren kentleşme olayı, az gelişmişliğin kaynağı olan geleneksel koşullar içinde beliren gelişme ve değişmelerin ürünü olmuştur. Yetersiz üretim teknolojisine dayanan tarım kesiminin çoğunluğu kırdan toplanmış olan nüfusun hızlı artışıyla aşırı bir yığılmaya sahne olması, köylüyü topraktan ayıracak itici etmenler için elverişli bir koşul yaratmış ve modernleşmeyle birlikte tarımsal teknoloji değişiklikleri bu etmenleri harekete geçirerek geniş bir kır nüfusunun kentlere yönelmesine yol açmıştır. Ancak sanayinin çok sınırlı bir gelişme gösterdiği kentlerde, göç eden nüfus çoğunlukla hizmetler veya marjinal işlerde çalışarak işgücünü değerlendirmekte ve bu nedenle ortalama geçim düzeyinin altında yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Görüldüğü gibi az gelişmişlik hızlı ve köklü bir yapısal değişimin eşlik ettiği dinamik bir olgudur. Geleneksel yapının çeşitli etkilerle çözülüp dağılması sonucu beliren ve giderek hızlanan bu değişimler bir yandan toplumun yeniden biçimlenmesine yol açarken bir yandan çeşitli ve önemli sorunların kaynağı olmaktadır (Turhan, 1969).

Türkiye’de son yıllarda yapılmaya çalışılan kırsal kalkınma projeleri ile kentten uzakta yaşayan insanların yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin giderilmesi ve köyde yaşamın cazip hale getirilmeye çalışılmasıyla yukarıda bahsedilen olumsuz etkilerin ortadan kaldırılmasına yönelmektedir.

Bu çalışma ile kırsal alanda kente uzak bölgelerde yaşayanların aile yapılarıyla, kırsal alanda yaşadığı halde kente yakın olması nedeniyle kırsal niteliklerini yavaş ya-

vaş yitiren kentsel yaşama doğru yönelen aile yapıları karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Çalışmanın materyalini Sivas ilinde kente uzak ve yakın olan köyler üzerinde yapılan anket çalışmasının sonucu elde edilen birincil kaynaklı veriler, konu ile ilgili yapılmış araştırma sonuçları, konu ile ilgili yazılmış kitaplar, dergiler, makaleler ve tezler oluşturmaktadır.

Yöntem

Yöntem olarak; Sivas ilinde kente uzak ve yakın olan köyler tespit edilmiştir. Bu köylerin arazi varlıkları alınmıştır. Bu veriler üzerinde yapılan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile örnek hacmi çok yüksek, oransal ve Newman yöntemine göre ise yeterli sayıda örnek hacmine ulaşamamıştır. Bu nedenle gayeli örnekleme yöntemi seçilmiştir. Buna göre kente uzak ve yakın olan köylerin %1'i alınarak 12 köy belirlenmiştir. Bu köylerin her birinden de 10'ar kişiye anket uygulanmıştır. Seçilen köylerin 6'sı il ve ilçe merkezine uzak, 6'sı il ve ilçe merkezine yakın köylerden oluşmuştur.

Verilerin değerlendirilmesinde Microsoft Excel programından yararlanarak döküm tabloları oluşturulmuş ve özet çizelgeler yüzde hesaplarıyla ortaya konmuştur.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Aile Yapısı

Toplum içinde insanların yaşamalarına olanak sağlayan temel toplumsal kurumlar mevcuttur. Bu kurumlardan en önemlisi ise ailedir. Aile toplumsal düzen bütünüdür bir parçasıdır.

Aile yapısını inceleyebilmek için öncelikle aileyi tanımlamak gerekmektedir. Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, bireylerin sosyalleşme sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili olarak gerçekleştirildiği; cinsel ilişkilerin belli bir biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar arasında içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, içinde yaşanan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az veya çok yer aldığı bir toplumsal kurumdur (Ozankaya, 1982).

Bu nedenle aile, içinde yaşanan çağın özelliklerine paralel olarak yapısal değişimlerin görüldüğü bir sosyal birimdir. Bu noktada ailenin değişime karşın bireyleri sosyalleştirme işlevini hiçbir zaman yitirmeyen, biyolojik, kültürel ve hukuki fonksiyonları olan bir kurum olduğunu da belirtmek gerekmektedir (Şahinkaya, 1979).

Rice ve Tucker (1986) ise; aile kurumunu aile bireylerinin rolleri, alışkanlıkları etkileşim modelleri ve sorumlulukları gibi davranışlara dayalı insan ilişkileri ile bazı ortak amaçlara ulaşılmasında madde-enerji ve bilgi işleme faaliyetlerini koordine eden bir yönetim sistemi olarak tanımlamışlardır (Gönen, 1993a).

Aile üyeleri hem birbirleriyle ilişkilerinde ve hem de çevreleriyle etkileşimlerinde zekâ, yetenek ve beceri gibi bireysel kaynaklarını kullanır. Bir grup olarak aile kararlı-

lık, birleştiricilik ve güven gibi kaynakları da çeşitli düzeylerde kullanır. Sonuçta, aile fonksiyonlarının yürütüldüğü çevre ek kaynaklar sağlar (Gönen, 1993b).

3.1.1. Aile Şekli

Ülkelerin ve bölgelerin sosyoekonomik yapılarına göre toplumlarda yer alan aileler farklı aile şekillerini oluşturur. Aile şekillerindeki çeşitlilik ve farklılığın ortaya konulmasındaki amaç aile içi ilişkiler, evlenme şekilleri, ailede otorite, çocukların konumları ve ailenin büyüme ve gelişme sürecini belirlemektir.

Aile şekli hane halkı esasına göre çekirdek, geniş ve geçici geniş aile olarak incelenmektedir.

Çekirdek aile, karı koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşur. Bu aile formunda bireyler karı-koca, anne-baba, anne-oğul gibi, ilişkilerle etkileşim halinde oldukları gibi aile dışındaki birey ya da gruplarla da ilişki içindedirler (Erel, 1989).

Geniş aile; aynı aile birimi içinde birkaç kuşağın yatay, dikey ve hem yatay hem de dikey olarak genişlediği ve birden fazla evli çiftin bir arada yaşadığı aile tipidir. Geniş aile, yatay olarak, tüm erkek kardeşleri ve eşlerini, bunların evli erkek çocuklarını ve torunlarını kapsar. Dikey olarak da baba, evli oğullar ve torunların aynı evde oturması söz konusudur. Bu aile formu geleneksel aile olarak adlandırılmaktadır (Anonim,1989).

Geniş aile şeklinin yaygın olduğu toplumlarda, özellikle küçük topluluklarda akrabalık ilişkileri önemli yer tutar. Geniş aile ekonomik bir birimdir; üyelerin statüleri ailenin toplumdaki konumuna göre belirlenir. Kuşakların sosyalleşmesinde anne-babadan başka, akrabaların da görev ve sorumlulukları vardır.

Geçici geniş aile; aile reisinin kendisi, eşi, çocukları, aile reisinin annesi, babası ve erkek kardeşlerinden oluşan aile şeklidir (Timur, 1972).

Çekirdek aileye daha çok sanayileşmiş ya da sanayileşmekte olan toplumlarda rastlanmaktadır. Sanayileşme ve kentleşme ile aile şekli arasında açık bir ilişki vardır. Sanayi ve kent toplumlarında, uzlaşma nedeniyle ailenin işlevlerinin pek çoğu kurumsallaştığından, çekirdek ailenin üreme ve çocukların sosyalizasyonu ile aile bireylerinin psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılanması fonksiyonları, ön plâna çıkarak ağırlık kazanmıştır (Koşar, 1989).

Çizelge 1'de araştırma alanındaki aile şekli verilmiştir. Çizelge incelendiğinde, kente yakın olan köylerde çekirdek aile şeklinin daha yaygın olduğu görülür. Kente uzak olan köylerde de bir çözümlenin olduğu ancak geniş ve geçici geniş aile şeklinin halen önemini koruduğu görülmektedir.

Çizelge 1: Sivas İlinde Kente Yakın ve Uzak Olan Köylerdeki Ailelerin Aile Şekli

Aile Şekli	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Geniş Aile	13	21,7	27	45,0
Geçici Geniş Aile	17	28,3	14	23,3
Çekirdek Aile	30	50,0	19	31,7
Toplam	60	100,0	60	100,0

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yapılan bir çalışmada da, kırsal alanda en yaygın aile şeklinin çekirdek aile (%60) olduğu görülmüştür (GAP, 1994).

Ankara İli Haymana İlçesinde iki köyde yapılan bir araştırmada ise; kente yakınlığın aile şeklini etkileyerek, geniş aile şeklinin çekirdek aile şekline yöneldiği ortaya çıkmıştır (Erman, 1992).

3.1.2. Aile Genişliği

Teknolojik ve ekonomik kökenli bir değişimin egemen olduğu bir ortamda, herhangi bir toplumsal kurumun bu değişimden etkilenmemesi düşünülememektedir. Yeni teknolojinin getirdiği bu “Evrenselleşme Süreci”nin de katkısıyla aile içi ilişkilerin daha yumuşak, hoşgörülü ve hatta demokratik bir nitelik kazanmaya başladığı yadsınmaz (Tolan, 1990). Bununla birlikte; ailede görülen çözümlerin teknolojik gelişmeyle arttığı söylenebilir. Bu durumda aile genişliği gittikçe küçülmektedir.

Ancak, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde, erkek çocuk sahibi olma, erkek çocuk sayısını artırmanın bir çeşit sosyal güvence ve ailenin saygınlığı olarak görülmesi (Soysal ve Ark.,1992) özellikle kırsal toplumda yaşayan insanların aile nüfusunun artmasına neden olmaktadır.

Bu araştırmada, diğer bazı araştırmalardan da yararlanılarak 1-3 kişi olan aileler az bireyli, 4-5 kişi orta sayıda bireyli, 6 ve daha fazla sayıda olan aileler ise çok bireyli olarak değerlendirilmiştir.

Sivas ilinde kente uzak ve yakın köylerdeki işletmelerin aile genişlikleri Çizelge 2'de gösterilmiştir.

Çizelge 2: Sivas İlinde Kente Yakın ve Uzak Olan Köylerdeki Ailelerin Aile Genişlikleri

Aynı evde oturan kişi sayısı	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
1-3 kişi olan aile	7	11,7	7	11,7
4-5 kişi olan aile	26	43,3	13	21,7
6 + kişi olan aile	27	45,0	40	66,6
Toplam	60	100,0	60	100,0

Araştırmada; aile genişliği açısından gerek kente uzak gerekse yakın köylerde ailedeki kişi sayısının fazla olduğu görülmektedir. Kente yakın olan köylerin %45'i çok bireyli aileden, %43,3'ü orta bireyli aileden oluşmakta, kente uzak olan köylerin ise %66,6'sı çok bireyli aileden, %21,7'si orta bireyli aileden oluşmaktadır. Araştırma bölgesindeki yaş dağılımı, kente yakın köylerde ortalama 38,3, kente uzak köylerde ortalama 43,7'dir. Burada, aile içi nüfustaki çözülme kente yakın olan köylerde daha fazladır diyebiliriz.

Dünyada bu durum ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Arkansas'ta yapılan bir araştırmada 2000 yılında kırsal ailede evlenmiş çiftlerin 18 yaşın altındaki çocuklar olmaksızın %47'lik gibi bir oranla en geniş aile tipi olduğu görülmektedir (Shult, 2004). 1970-1980/1990 dönemlerinde Güney Asya ülkelerinde ortalama aile genişliği azalma trendi göstermiştir. Bölgedeki en geniş ülke Hindistan'da 1980 ve 1990'larda ortalama aile genişliği 5,5 ve 5,4 kişidir. 2000'li yıllarda Güney Asya ülkelerinde ailedeki kişi sayısının hala fazla olduğu görülmektedir. Örneğin Pakistan'da 1990'larda aynı evde 5 veya daha fazla yaşayan ev halkının oranı %74,2; Kazakistan'da 1990'larda %31,2; 2000 yılında %27,9 olarak belirlenmiştir (www.un.org).

3.1.3. Ailenin Kuruluşu

Ailenin sürekliliğini sağlayan sosyal faaliyetler ailenin kuruluşu ile ilgili evlilik, devamını sağlayan doğum ve rol değişimine neden olan ölüm ve boşanmadır.

Evlilik, mutluluğu ve sıkıntılarıyla birlikte insanların büyük bir çoğunluğu için ulaşılmak istenen kaçınılmaz bir "amaçtır". Evlilik sisteminin üyesi olmak kolay değildir. Çünkü bu sisteme girildiği andan itibaren, bireyin üstlendiği sorumluluklar da önemli ölçüde artar.

Evlilik ya da eş seçimi ebeveynler için çocuklarının geleceklerini belirleyen en önemli etmenlerden birisidir. Çocuğun geleceği kendisini ilgilendirdiği gibi anne ve babasını da ilgilendirir. Bu nedenle evlilikte söz hakkı ebeveynlerindir (Yıldırak, 1990). Kırsal kesimde özellikle kız çocuğunun baba-anne kararıyla evlendirilişi daha sık görülmektedir.

Evlilik eşlere yeni ilişkiler ve yeni sorumluluklar getirmektedir. Bu sorumluluklar kırsal kesimde yalnızca eşleri değil, toplumu ve evlilik kurumunun yan ürünleri olan çocukları, akrabaları ve bazı yakın dostları da kapsar. Bu sorumluluklar düğün gününden başlar, ölüm olayı ile sistem sona erene ya da boşanma ile diğer bir sisteme geçene kadar sürer (Geçtan, 1988).

Geleneksel aile şeklinde otorite, ailenin en yaşlı şahsında toplanır. Bugün Türkiye’de geleneksel aile şehirleşme sürecinin zayıf olduğu bölgelerde kök salmıştır. Kente uzak köyler yakın köylere göre bu gelişme sürecinde geride kalmıştır. Geleneksel ailelerde otoritenin en yaşlı kimselerde toplanması bu bölgelerde bir ucu teşkil eder. Diğer uçta ana, baba ve çocuklardan meydana gelen aile vardır ki, burada otorite babada toplanmıştır. Bazı sosyologlar buna dar aile şekli demektedirler.

Hem büyük ailede hem de dar ailede eşlerin birbirini seçimi baba ve annenin rızası alınmadan mümkün değildir. Çoğu defa genç evlenme kararını annesine açmayı daha uygun bulur (Yasa, 1969).

Her ülke hatta bölgede birtakım kültürel farklılıklar vardır. Örneğin; Jamaica toplumunda aile yaşam standartlarında dağınık bir durum gözlenmektedir. Değişen aile yapısı sonuçta; 13–19 yaş arası anneliğe yeterince hazırlanmamış ve yetiştirilmemiş aile sayısında artış ortaya çıkarmıştır (www.jamaica-kidz.com).

Evlenmede eşlerin seçiliş yerleri de önemlidir. Köylerde ve geleneksel aile tipinde akrabalarla ve komşu köy halkından biriyle evlenme ön plândadır. Sosyo-ekonomik ve kültürel denge bakımından denk olan aileler bu eş seçiminde rol oynar.

Bu araştırmada evlenirken eşlerinin seçildiği yer Çizelge 3’te gösterilmiştir.

Çizelge 3: Evlenirken Eşlerin Seçildiği Yerler

Eşlerin Seçiliş Yerleri	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Kendi köyü	32	53,4	39	65,0
Başka Köy	41	68,3	32	53,4
Kasaba	8	13,4	6	10,0
Şehir	6	10,0	2	3,4
Cevapsız	1	1,7	2	3,4

Ailenin kuruluşunda eşlerini kendi köyünden seçenlerin oranı; kente yakın olan köylerde %53,4, uzak köylerde %65, eşlerini başka köylerden seçenlerin oranı; kente

yakın olan köylerde %68,3, uzak olan köylerde %53,4 olup kente uzak köylerde eşini kendi köyünden seçenlerin oranı daha yüksek ayrıca kasaba ya da ilden kız alıp verme ise yok denilecek ölçüde seyrek. Kente yakın olan köylerde ise kasaba ve il ile olan ilişkiler uzak köylere göre daha yüksek düzeydedir. Bu da yakın köylerin kentle daha sıkı ilişkili olduklarının bir göstergesidir.

Evlenmelerde başlık parası ve diğer masraflar da önemli yer tutar. Başlık, evlenecek erkeğin ya da ailesinin evleneceği kızın babasına ya da babası yoksa bir erkek aile büyüğüne ödeyeceği para, vereceği taşınır ve taşınmaz mallar olarak tanımlanmaktadır (Ozankaya,1977). Bazen her iki tarafı özellikle erkek tarafını ağır borç altına sokabilir. Başlık, yüz görümü ve benzeri masraflar genellikle sosyal prestijin göstergeleridir.

Araştırmada evlenirken, başlık parasının olup olmadığı sorulmuş ve sonuçları Çizelge 4'de gösterilmiştir.

Çizelge 4: Evlenirken Başlık Parasının İstenip İstenmeme Durumu

Evlilikte Başlık Parası	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Var	7	11,6	18	30,0
Yok	53	88,4	42	70,0
Toplam	60	100,0	60	100,0

Kente uzak köylerde başlık parası %30 oranında halen var iken, yakın olan köylerde bu oran %11,6 düzeyindedir. Buradan kente yakınlık ile başlık parasının tamamen kalkmadığı, varlığını düşük seviyede de olsa sürdürdüğü gözlenmektedir. Ancak yakın köylerin kentle olan daha sıkı ilişkilerinden dolayı, başlık parasının uzak köylere göre önemini yitirmeye başladığı söylenebilir.

Türkiye'de kentlerden köylere doğru gidildikçe bu uygulamanın daha fazla olduğu bir gerçektir.

Araştırmada, henüz evlenecek olsanız ve istediğiniz kadar çocuk sahibi olmanız mümkün olsa kaç çocuğunuz olmasını isterdiniz diye sorulmuş ve sonuçları Çizelge 5'de gösterilmiştir.

Çizelge 5: Evlilikte Arzu Edilen Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Hiç	1	1,6	-	-
Bir	12	20,0	3	5,0
İki	18	30,0	12	20,0
Üç	17	28,4	15	25,0
Dört	6	10,0	11	18,3
Beş	4	6,6	11	18,3
Altı ve daha çok	2	3,4	8	13,4
Toplam	60	100,0	60	100,0

Kente uzak köylerde altı ve daha çok çocuk isteyenlerin oranı %13,4 iken bu oran kente yakın köylerde %3,4 düzeyindedir. Bir çocuk isteyenlerin oranı kente yakın köylerde %20 iken uzak olan köylerde %5 düzeyindedir. Bu da kente yakın olan köylerin konu ile ilgili kentteki bir takım düşüncelerden etkilendiğini göstermektedir, denilebilir.

3.1.4. Ailedeki İlişkiler, Rol Dağılımı

Kırsal kesimdeki evliliklerde eşler arasında duygusallığa ve romantizme fazla yer olmadığından geçimsizlik, aile içi kavgalar, anlaşmazlıklar, boşanmalar ve ayrılmalar düşük seviyededir. Kente uzak olmak insanların aile ilişkilerinde daha gelenekçi ve katı kuralcı olmalarına sebep olmaktadır (Köknel, 1981).

Toplumsal değişme ile aile bireylerinin ilişkileri ve rollerinde değişiklikler olmuştur. Erkeğin rolü, ailenin geçimini sağlamak üzere evin dışında çalışmak ve ailenin dışarıdaki ilişkilerini düzenlemek, kadının rolü ise aile içinde bireyler için üretim yapmak ve tüketimden bireyler arası ilişkilere kadar her şeyi düzenlemek iken, bugün bu çok bilinen ve kabul edilmiş roller değişimle birlikte çeşitlenmiştir (Gönen,1993a). Ailedeki otorite şeklinde de toplumsal değişmeyle birlikte değişmelerin olduğu gözlenmektedir.

Araştırmada, ailedeki ilişkileri belirleyebilmek için herhangi bir tarımsal konuda karar verirken kimlere danışıldığı araştırılmış ve Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6: Ailede Herhangi Bir Tarımsal Konuda Karar Vermede Danışılan Kişiler

İfadeler	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Eşime	22	36,6	15	25,0
Çocuklarıma	8	13,4	8	13,4
Kardeşlerime	5	8,3	6	10,0
Aile Büyüklerine	20	33,3	22	36,6
İlaç-Gübre Bayilerine	8	13,4	23	38,4
Tarımsal Yayım Uzmanına	24	40,0	12	20,0
Komşulara	2	3,4	5	8,4
Cevapsız	-	-	1	1,6

Kente yakın olan köylerde eşlere danışma oranı %36,6 iken uzak köylerde bu oran %25,0 düzeyindedir. Bununla birlikte kente yakın köylerde aile büyüklerine danışma oranı %33,3, uzak köylerde ise %36,6 düzeyindedir. Bu da bir anlamda geleneksel yapının uzak köylerde daha baskın olmak üzere, her iki köy grubunda da devam ettiğini göstermektedir. Tarımsal yayım uzmanlarına ulaşabilme imkânı kente yakın köylerde daha fazla olduğu için; bu kişilere danışılma oranı kente yakın köylerde fazladır.

Erzurum ve çevresinde yapılan bir araştırmada da yaşlılığın hem prestij hem de otorite sağladığı gözlenmiştir. Yapılan bu araştırmada şu değerler elde edilmiştir. Yaşlılara her zaman danışma oranı %26,2, eşlere her zaman danışma oranı %21,9, yaşlılara bazen danışma oranı %40,3, eşlere bazen danışma oranı %44,9 olarak bulunmuştur (Türkdoğan, 1970).

3.2. Eğitim Durumu

Eğitim; bireylerin bulunduğu toplumsal koşullara uyum sağlayabilmesi, gereksinimlere teorik ve pratik çözümler bulabilmesi ve davranışlarını rasyonel bir şekilde biçimlendirebilmesi için onlara bazı yeteneklerin kazandırıldığı süreçtir (Yıldırak, 1982). Eğitim düzeyi ile gelişmişlik düzeyi arasında pozitif bir ilişkinin olduğu varsayılmaktadır. Kırsal kesimde erkek çocukların eğitim düzeylerinin kız çocuklarına naza-

ran daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Araştırma bölgesindeki köylerde okul varlığı Çizelge 7’de verilmiştir.

Çizelge 7: Araştırma Bölgesindeki Okul Varlığı

Okul Varlığı	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Var	53	88,4	41	68,3
Yok	7	11,6	19	31,7
Toplam	60	100,0	60	100,0

Araştırma sonuçlarından, günümüzde kırsal kesimde eğitim konusunun halen yeterince dikkate alınmadığı gözlenmektedir. Özellikle kente uzak olan köylerde eğitim mekânları istenilen seviyeye gelmemiştir. Kente uzak köylerde okul varlığı %68,3, yakın köylerde %88,4 olarak saptanmıştır. Bu da kente yakın olan köylerde eğitim mekânları yapımı için uzak köylere göre daha fazla gayret gösterildiğini göstermektedir. Araştırmada, bireylerin eğitim durumu saptanmış ve Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8: Bireylerin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar Değil	1	1,6	5	8,3
Okur-yazar	5	8,4	12	20,0
İlkokul Mezunu	33	55,0	34	56,7
Ortaokul Mezunu	13	21,6	5	8,4
Lise Mezunu	8	13,4	4	6,6
Toplam	60	100,0	60	100,0

Kente yakın olan köylerde okur-yazar olmayan bireylerin oranı %1,6, uzak köylerde %8,3, ilkokul mezunu olan bireylerin oranı kente yakın köylerde %55,0, uzak köylerde %56,7, lise mezunu olan bireylerin oranı kente yakın köylerde %13,4, uzak köylerde %6,6’dır. Burada kente yakın olan köylerdeki bireylerin eğitim düzeylerinin uzak köylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak kente yakın olan köylerin eğitim mekânları ve ulaşım imkânları yönünden uzak köylere göre daha iyi imkânlarla sahip olmalarıdır.

Bir araştırmada kırsal toplumlarda eğitimin; yeni bir ekonomik gelişme veya yatırım kadar etkisinin olduğunu ortaya koymuştur. İnsana yatırımın düşüklüğü kırsal yoksulluğun en büyük nedeni olarak gösterilmektedir (Huang and Howley, 1991).

Araştırmada kente yakın ve uzak köylerde resmi bayramlarda kutlama programı yapılıp yapılmadığı araştırılmış ve sonuçları Çizelge 9’da verilmiştir.

Çizelge 9: Resmi Bayramlarda Kutlama Yapılması Durumu

İfadeler	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Yapılıyor	28	46,6	14	23,3
Yapılmıyor	32	53,4	46	76,7
Toplam	60	100,0	60	100,0

Kente yakın olan köylerin %46,6, uzak köylerin %23,3’ünde kutlama yapıldığı tespit edilmiştir. Buna göre kente yakın olan köylerde resmi bayramlara önem verildiği ve kutlamaları yapıldığı ancak uzak olan köylerde daha az önemsendiği ortaya çıkmıştır.

3.3. Komşuluk İlişkileri ve Danışma Kaynakları

Köy gibi küçük toplumlar cemaat niteliğinde olup insanlar arası ilişkiler yüz yüze ve içtendir. Böyle bir ortamda çiftçiler çevrelerini aydınlatmak hususunda olumlu bir tutuma sahiptirler. Bunun da temelinde toplumun değerler sistemini düşünmek mümkündür. Toplumun değerler sistemini birçok faktör tarafından etkilenebilir. Bu faktörlerden birisi de köydeki yerleşim şeklidir denilebilir. Toplu köylere göre dağınık köylerdeki veya diğer köy türlerindeki yerleşim şekli insan ilişkilerini farklılaştırmıştır. Köylerimizde toplumsal ilişkiler, komşuluk bağları dinamiklidir. Batı toplumlarında bağımsız çiftlik evlerinin bulunmaları bu normal temasları koparmıştır. Bu yönden Birleşik Devletlerde bu tip çiftlik kuruluşları birçok ruhsal hastalıkların da nedenlerini oluşturur (Türkdoğan, 1970). Araştırma bölgesinde daha çok toplu köy tipinin egemen olduğu görülmektedir. Çizelge 10'da araştırma bölgesindeki evlerin yerleşim durumu verilmiştir.

Çizelge 10: Evlerin Yerleşim Durumu

Evlerin Yerleşimi	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Evler Birbirine Yakın	32	53,4	28	46,7
Herkesin Evi Arazisi Üzerinde	18	30,0	10	16,6
Bazıları Yanyana, Bazıları Arazi İçinde	10	16,6	22	36,7
Toplam	60	100,0	60	100,0

Çizelgeye göre Sivas İlinde gerek yakın gerekse de uzak köylerin toplu köy niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür. Kente yakın olan köylerde evleri birbirine yakın olanların oranı %53,4, uzak köylerde bu oran %46,7'dir. Bazıları yan yana bazıları arazi içinde olanların oranı kente yakın köylerde %16,6, uzak köylerde %36,7'dir. Kente yakın olan köylerin dağınık köy tipiyle birlikte bireyselleştiği gözlemlenmektedir.

Araştırmada komşuluk ilişkilerine ait bir takım konulara yer verilmiş ve sonuçları Çizelge 11'de verilmiştir. Komşularıyla iyi bir ilişki içerisinde olanların oranı kente uzak köylerde %95, yakın köylerde bu oran %80, parasal konularda yardımlaşanların oranı uzak köylerde %81,6, yakın köylerde %63,4, komşularıyla kız alıp verenlerin oranı uzak köylerde %83,3, yakın köylerde %70, düzeyindedir. Genel olarak kırsal alanda komşuluk ilişkilerinin canlı olduğu ve bu ilişkilerin uzak köylerde yakın köylere göre daha iyi olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 11: Komşuluk İlişkilerinin Durumu

Komşuluk İlişkileri	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Komşularıyla iyi bir arkadaşlık dostluk içinde olanlar	48	80,0	57	95,0
Komşularıyla tarımsal konularda yardımlaşanlar	42	70,0	46	76,7
Komşularıyla parasal konularda yardımlaşanlar	38	63,4	49	81,6
Kendini köyde sözü geçen birisi olarak görenler	36	60,0	19	31,6
Komşularından herhangi bir meselede fikir alanlar	35	58,4	37	61,6
Yeni çiftlik uygulamaları hakkında birbirleriyle konuşanlar	26	43,3	28	46,6
Komşularıyla kız alıp verenler	42	70,0	50	83,3

Araştırmada komşuluk ilişkileri yanında danışma kaynakları üzerinde de çalışılmış ve elde edilen sonuçlar Çizelge 12'de verilmiştir.

Gerek kente yakın gerekse de uzak olan köylerde hayvan hastalıkları nedeniyle veterinerlerin köyü sık ziyareti, veterinerin önemli bir danışman olarak görülmesine neden olmuştur. Burada ticarî amaç da bu ziyaretin artması üzerine önemli derecede etkilidir. Köy öğretmenin ziyaretleriyle karşılaşmış olan bireylerin oranı kente yakın olan köylerde %50, uzak köylerde bu oran %46,6'dır. Köyde daimi yerleşmiş olması nedeniyle köy öğretmeni önemli bir danışman haline gelmiştir. Daha sonra ocak doktoru köye gitmeleri bakımından önemli bir danışma kaynağı olarak görülmektedir. Tarımsal yayım uzmanının köylerini ziyaret ettiğini belirten bireylerin oranı kente yakın köylerde %50, uzak köylerde %35 düzeyinde olduğu görülmektedir. Tarımsal yayım ve D.S.İ. uzmanı köye en çok etki etmesi gereken kişiler olduğu halde kente uzak köyler başta olmak üzere bu kişilerden yeterince yararlanamadıkları görülmektedir.

Çizelge 12: Bireylerin Danışma Kaynakları İle İlişkilerinin Durumu

Danışma Kaynaklarının Köyü Ziyaretleri	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Doktor	22	36,6	19	31,6
Veteriner	52	86,7	42	70,0
Tarımsal Yayım Uzmanı	30	50,0	21	35,0
D.S.İ. Uzmanı	7	11,7	4	6,7
Köy Öğretmeni(Ev Ziyareti)	30	50,0	28	46,6
Danışma Kaynaklarından yeterince yararlananlar	24	40,0	5	8,3
Cevapsız	-	-	1	1,6

3.4. Sosyal Yapı

Köy topluluklarında sosyal yapı, genel olarak örf ve adetlere, gelenek ve göreneklere dayanmaktadır. Köy toplumlarındaki sosyal kontrol mekanizması, topluluğun kanaat ve inançların örgütlü olmayan baskısıyla işlemektedir. Örgütlenmemiş baskı ise köy topluluğu içinde yine bir takım örgütlü olmayan yaptırımlarla gerçekleştirilmektedir. Topluluk düzenini bozucu, değerlere, normlara, örf ve adetlere aykırı harekette bulunan birey, köylüler tarafından alay edilme, ayıplama, dedikodu konusu olma ve dışlanma gibi biçimsel olmayan cezalarla karşılanmaktadır.

Köyün basit, homojen ve küçük bir topluluk olması, grubun birey üzerinde yapmış olduğu sosyal kontrolün doğrudan doğruya ve geniş ölçüde örgütlenmemiş olması sonucunu doğurmuştur. Sosyal kontrol genel olarak örf ve adetlere, gelenek ve göreneklere dayanır.

Köylerde yapısı gereği geleneksel değerler ağırlıklıdır. Özellikle biz duygusu yaşamın bütün alanlarını sarar. Bireysel farklılaşma yoktur. Bu nedenle köy içerisinde gözlenen yeniliklere kuşku, birey ya da grup çıkarına değil, geleneklerden ve sosyal değerlerden kaynaklanır. İhtiyaçları, özlemleri, beklentileri ve tüketim alışkanlıkları, bölgeler açısından farklılık gösterse de köy içerisinde önemli farklılıklar göstermez. Kente yakın olan köyler uzak olan köylere nazaran ilke, değer ve normlar bakımından kent yaşamına daha fazla benzemeye başlamıştır (Yıldırak, 1990).

Her kırsal toplumda bazı bireyler diğerlerine göre daha fazla sayılırlar ve istekleri yerine getirilir. Bu tür bireylerin diğer bireyleri etkileme ve onlar üzerinde bir güçlülük (otorite) yaratma nitelikleri vardır. Bu güçlülük ve etkileşim yapısının kaynağı kırsal toplumların kültürel yapısına, ekonomik gelişme çizgisinde geldiği aşamalara göre bir değişim gösterir. Bazı toplumlarda güçlü olmanın kaynağı toprak mülkiyeti, dini bilgi,

yaşlılık, belirli soydan gelme ve başka faktörler olabilir. Köy lideri olarak nitelendirilebilecek bu tür bireyler, köy içinden ve dışından gelen her türlü sosyal ve ekonomik girişimleri, örgütlenmeleri kontrol altında tutarlar (Kızılaslan, 1997).

Sivas ilinde, kente yakın ve uzak olan köylerde en etkili ve sözü geçen bireyler araştırılmış ve elde edilen bilgiler Çizelge 13'te verilmiştir.

Çizelge 13: En Etkili Kişi Durumu

Köydeki En Etkili Kişi	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Muhtar	27	45,0	30	50,0
Öğretmen	13	21,6	14	23,4
İmam	7	11,7	14	23,4
Hiç Kimse	13	21,7	2	3,2
Toplam	60	100,0	60	100,0

Kente yakın köylerde en etkili kişi olarak muhtar cevabını verenlerin oranı %45, uzak köylerde bu oran %50'dir. Gerek kente yakın gerekse de uzak köylerde yüksek oranda muhtar cevabı verilirken, bir diğer önemli nokta kente yakın olan köylerde hiç kimse cevabının %21,7 gibi yüksek bir düzeyde olmasıdır. Bu da kente uzak köylerde gelenekçi yapının halen devam etmekte olduğunu, yakın köylerde yaşayan bireylerin kendilerini, bir önder seçmek zorunluluğunda hissetmemeye başladıklarının bir göstergesidir. Bu aynı zamanda dış kültüre açılımın yakın köylerde daha fazla olmasından da kaynaklanmaktadır.

Köylerde yapı itibarıyla geleneksel değerler ağırlıktadır. Bu da yeni bir takım uygulamalara kuşku ile yaklaşmayı beraberinde getirmekte ve uygulamalarda bir takım anlaşmazlıklar meydana gelebilmektedir.

Araştırmada kente yakın ve uzak köylerde eski-yeni anlaşmazlığı olup olmadığı sorulmuş ve sonuçları Çizelge 14'te verilmiştir.

Kente uzak olan köylerde eski-yeni anlaşmazlığı %38,4 oranında, yakın köylerde %23,4 oranında olduğu tespit edilmiştir. Köyde eski ve yeni fikirler arasında anlaşmazlık olduğu yönünde cevap verenlerin, kente yakın köylerde %64,3'ü yaşlıların muhalefetinden, %14,2'si dini ve siyasî görüş farklılığından, kente uzak köyde ise %69,6'sı yaşlıların muhalefetinden, %13'ü dini ve siyasî görüş farklılığından bahsetmektedir. Burada kente uzak olan köylerde bu tür anlaşmazlıkları daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 14: Eski -Yeni Anlaşmazlığının Durumu

Eski-Yeni Anlaşmazlığı	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Var	14	23,4	23	38,4
Yok	46	76,6	37	61,6
Toplam	60	100,0	60	100,0

Araştırmada çeşitli amaçlarla tartışma ve sohbet ortamı sağlayacak köy odası olup olmadığı ve yoksa çeşitli meselelerin nerede görüşüldüğü sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Çizelge 15'de verilmiştir.

Kente yakın olan köylerde, % 36,7 oranında birey köy odasının var olduğunu, uzak olan köylerde ise %75,0'i var olduğunu belirtmişlerdir. Ulaşımın eski dönemlerde zor

olması ve komşu köylerden yola çıkan insanların konaklaması ve çeşitli toplantıların yapıldığı mekânlar olması nedeniyle köy odaları kente uzak köyler tarafından olması zorunlu bir mekân olarak görülmüştür.

Çizelge 15: Köy Odalarının Varlığı

Köy Odası	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Var	22	36,7	45	75,0
Yok	38	63,3	15	25,0
Toplam	60	100,0	60	100,0

Köy odası yok ise bu amaçla hangi mekânların kullanıldığı sorusuna kente yakın köylerde %26,4'ü muhtarlık, %21,0'ı kahve, %31,6'sı okul, kente uzak köylerde ise %33,3'ü muhtarlık, %20'si kahve, %20'si okul cevabını vermişlerdir. Araştırmada, muhtarın köylüye bir takım imkânlar sağlamak için çalışıp çalışmadığı, eğer çalışıyorsa ne tür imkânlar sağladığı sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Çizelge 16'da verilmiştir.

Çizelge 16: Muhtarın Köye Yönelik Çalışma Durumu

İfadeler	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Çalışıyor	34	56,7	18	30,0
Çalışmıyor	26	43,3	42	70,0
Toplam	60	100,0	60	100,0

Kente yakın olan köylerde, muhtarın bir takım olanaklar sağlamak için çalışıyor cevabını verenlerin oranı %56,7, uzak köylerde %30 düzeyindedir. Çalışıyor ise neler yaptığı sorusuna kente yakın köylerde; %38,2 oranında resmi işleri yaptığından, % 47,1 oranında köyün ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştığından, uzak köylerde; %33,4 oranında resmi işlerde öncülük ettiği için, %55,5 oranında köyün ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştığından bahsedilmiştir. Buradan kente yakın olan köylerin muhtarlarının köye daha çok önem verdiği görülmektedir.

3.5. Tarımsal Yapı ve Ekonomik Durum

Türkiye'de özel mülkiyete dayalı küçük aile işletmelerinin hakim olduğu tarımsal yapı mevcuttur. Bu işletmelerde girdi kullanımı ve tarımsal teknoloji düzeyi yetersiz, faktör verimliliği düşüktür. Ayrıca üreticilerin büyük bir bölümü yeter düzeyde bir gelire sahip olamamaktadır (Anonim, 1994).

Sosyal ilişkiler sisteminin kuruluş, işleyiş ve değişmesinde etkili olan etmenlerden birisi de ekonomik öğelerdir. Özellikle üretim ilişkileri, kültürel içeriği belirleyen etmenlerin başında gelmektedir. Ekonomisi tarıma dayalı olan toplumlarda temel üretim faktörü, geleneksel mülk olan toprak olduğundan, bu sosyal yapılarda verilen statüler daha etkilidir (Gönen, 1993b)

Geleneksel köy yapısı içinde çiftçilikle ilgili gruplar üç önemli gruba ayrılabilir. Bunlar mal sahibi, ortakçı ve kiracıdır. Bunların dışında kendi arazisi olan ve ayrıca ortakçılık ve kiracılık da yapan çiftçiler bulunmaktadır. Gerek ulusal ekonomi gerekse işletme açısından en verimli çalışma, üreticilerin üretim kaynaklarının tamamına veya büyük bir kısmına, serbest mülkiyet haklarıyla sahip olmasıyla mümkün olmaktadır (Bülbül, 1979).

Araştırmada, Sivas ilinde kente yakın ve uzak köylerdeki arazi mülkiyet durumu araştırılmış ve elde edilen sonuçlar Çizelge 17’de verilmiştir.

Çizelge 17: Arazi Tasarruf Şekli

Arazi Tasarruf Şekli	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Mülk	25	41,6	30	50,0
Ortak	15	25,0	8	13,3
Kira	10	16,7	4	6,7
Kendi Arazisi Olan ve Ayrıca Ortakçılık ve Kiracılık Yapan	9	15,0	18	30,0
Cevapsız	1	1,7	-	-
Toplam	60	100,0	60	100,0

Mülk arazisi olanların oranı; kente yakın köylerde %41,6, uzak köylerde %50, kendi arazisi olan ve ayrıca ortakçılık ve kiracılık yapanların oranı; kente yakın köylerde %15,0, uzak köylerde %30 düzeyindedir. Burada, kendi arazisi olup da ortakçılık ve kiracılık yapanların oranı kente uzak köylerde yakın köylerin iki katıdır. Buradan kente yakın köylerde arazisi az olanların başka işlerle meşgul olduğu ancak uzak köylerdeki kişilerin ise tarımla uğraşmayı tercih ettikleri söylenebilir.

Araştırma bölgesinde, köylülerin tarımsal gelir düzeyinin yeterli olup olmadığı ve yetersiz ise nedenleri üzerine bir soru sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Çizelge 18’de verilmiştir.

Yetersiz ise nedeni sorusuna kente yakın köylerde 9 kişi, uzak köylerde 6 kişi cevap vermemiştir.

Tarımsal gelir düzeyi yetersiz olanların oranı kente uzak köylerde %73,4, yakın köylerde %60 düzeyindedir. Gelir düzeyinin yetersiz olması kente uzak ve yakın köylerde ortak bir olgu olmasına rağmen, bu oran kente uzak köylerde daha yüksek oranda saptanmıştır. Bunun sebebi nüfusun fazla olması, verimin az ve girdilerin pahalı olması, kente gidiş-gelişin zor olması vb. sebeplere bağlanabilir. Köyde daima gizli işsizlik vardır. Ancak gizli işsizliğin varlığı, sosyal yapı nedeniyle bunalım yaratmaz.

Çizelge 18: Tarımsal Gelir Durumu

Tarımsal Gelir Durumu	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Yeterli	24	40,0	16	26,6
Yetersiz	36	60,0	44	73,4
Yetersiz, çünkü arazi az ve istimlak var	8	22,2	12	27,3
Yetersiz, çünkü verim az	9	25,0	11	25,0
Yetersiz, çünkü girdiler pahalı	7	19,5	6	13,6
Yetersiz, çünkü ürün para etmiyor	3	8,3	9	20,4

Kırsal aile ekonomisinin başarısının desteklenmesi üç amaç yerine getirildiği takdirde en başarılıdır. Bu üç amaç: Ailelerin gelirlerinin artışına destek olmak, sermayesini korumasını sağlamak, mal elde etmek ve geliştirmektir. Kırsal toplumlarda düşük gelirli ailelerin çoğu uzun ve sıkı çalışmalarına karşın kararlı finansman ve ekonomik başarı yolunda hala birçok engellerle karşılaşmaktadır (www.aecf.org) Isınmak amacıyla kullanılan yakacak çeşitleri Çizelge 19’da verilmiştir.

Çizelge 19: Isınmada Kullanılan Yakacak Durumu

Yakacak Türü	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Tezek	32	53,3	51	85,0
Odun	35	58,3	34	56,6
Kömür	22	36,6	9	15,0

Yakacak olarak kömür kullanımının; kente yakın köylerde %36,6, uzak köylerde 15 oranında, tezek kullanımının; kente yakın köylerde %53,3, uzak köylerde %85 oranında kullanıldığı saptanmıştır. Buradan kente yakın olan köylerde çiftlik gübresinin tezek olarak kullanılmasının yanlış olduğunun uzak köylere göre daha iyi bir şekilde anlaşılmasına başladığı söylenebilir ya da kente yakın olduğundan diğer yakacak türlerine ulaşmanın kolaylığı da olabilir.

3.6. Köy-Kent İlişkileri

Kent ve köy boşlukta, kendiliklerinden var olan, ayrı ayrı olgular değildirler. Bunlar daha büyük bir toplumsal yapının unsurları ya da parçalarıdır. O halde bir topluluğun salt köy ya da salt kent olması ya da sayılması değil; bir başka topluluğa göre daha fazla köysel ya da daha fazla kentsel olarak nitelendirilmesi olanaklıdır. Kent ve köy yaşamı arasındaki ayrım tek bir özellik ya da etmenin sonucu değildir. Birbirine sıkıca bağlı işlevsel bağlantıları olan bir takım özelliklerin ürünüdür. Şu halde kentlerle köyler arasında elverişli bir ayrım yapmak istendiğinde, karşılıklı ilişkileri ve işlevsel bağlantıları tümü ile hesaba katmak zorunluluğu vardır (Anonim, 1989).

Şehirler ve köyler arasındaki fonksiyonel ilişkiler arttıkça, ulaşım, haberleşme ve eğitim olanakları geliştikçe sosyo-ekonomik gelişme ve modernleşmeye uygun bir ortam meydana gelmektedir.

Araştırmada, köy-kent ilişkilerini incelemek amacıyla her gün kent merkezine araç olup olmadığı yok ise nedeni sorulmuş, sonuçlar Çizelge 20’de verilmiştir.

Çizelge 20: Her Gün Kent Merkezine Araç Olup Olmaması Durumu

Kent Merkezine Araç Durumu	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Her gün var	48	80,0	9	15,0
Her gün yok *	12	20,0	51	85,0
Her gün yok, çünkü köyde ticari amaçlı çalışan araç yok	7	58,4	12	23,5
Her gün yok, çünkü yolcu az olduğundan haftanın belirli günleri çalışıyor	5	41,6	36	70,6

*Yok ise nedeni sorusuna kente uzak köylerde 3 kişi cevap vermemiştir.

Her gün kent merkezine araç var diyenlerin oranı; kente yakın köylerde %80, uzak köylerde %15 düzeyindedir. Yok ise nedeni sorusuna; kente yakın köylerdeki bireylerin %58,4’ü köylerinde araç olmadığını, kente uzak köylerdeki bireylerin %60’ı araç olduğu halde yolcu az olması nedeniyle haftanın belirli günleri olduğu cevabını vermişlerdir. Kente yakın köylerde araç olmamasının nedenlerinden en önemlisi yol üzerinde olmaları, uzak köylerde her gün olmamasının nedenleri ise uzaklık ve yolcu azlığıdır. Her gün var diye görüş belirtenler ise, kendi özel imkânlarıyla kente ulaşma güçlüğü çekmeyenlerdir.

Araştırmada, ulaşım vasıtalarının her zaman etkin bir şekilde işleyip işlemediği ve işlemiyor ise nedenleri araştırılmış ve elde edilen sonuçlar Çizelge 21’de verilmiştir.

Çizelge 21: Ulaşım Vasıtalarının İşleyiş Durumu

Ulaşım Vasıtalarının İşleyişi	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Her Zaman Etkin Bir Şekilde İşliyor	46	76,6	11	18,4
Her Zaman Etkin Bir Şekilde İşlemiyor	14	23,4	49	81,6
İşlemiyor, Çünkü yollar bozuk	3	21,4	10	20,4
İşlemiyor, Çünkü kışın yollar kapanıyor	5	35,7	32	65,3
İşlemiyor, Çünkü araç yok	6	42,9	7	14,3

Ulaşım vasıtaları her zaman etkin bir şekilde işlemiyor diyenlerin oranı; kente uzak köylerde %81,6, yakın köylerde %23,4 ve işlememe nedeni kente uzak köylerde %65,3 oranında kışın yolların kapanmasına, yakın köylerde % 35,7 oranında kışın yolların kapanmasına bağlanmıştır. Buradan kente yakın olan köylerin ulaşım yönünden uzak köylere göre bir takım üstünlüklere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 22: Şehire Gitme Sıklıkları

Şehire Gitme Sıklığı	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Her Gün	6	10,0	2	3,4
2 Gün Ara İle	10	16,6	-	-
Her Hafta	17	28,4	3	5,0
Her Ay	6	10,0	16	26,6
Her 2 Ayda Bir	2	3,4	4	6,6
İşim Düştüğünde	19	31,6	35	58,4
Toplam	60	100,0	60	100,0

Araştırmada, kente uzak ve yakın köylerde oturan bireylerin şehre gitme sıklığı üzerine bir soru sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Çizelge 22’de verilmiştir.

Her hafta şehir merkezine gidenlerin oranı; kente yakın köylerde %28,4, uzak köylerde %5, işim düştüğünde diyenlerin oranı kente yakın köylerde %31,6, uzak köylerde % 58,4’tür. Bu da kente yakın köylerdeki bireylerin kentle daha sıkı ilişkiler içinde olduğunu göstermektedir. Kente uzak köylerin ulaşım imkânları da yetersiz olduğundan kente gidiş sıklığı az olmaktadır.

Araştırmada gıda-giyecek vs. ihtiyaçların tamamının nereden ve ne şekilde alındığı sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Çizelge 23’te verilmiştir.

Çizelge 23: İhtiyaçların Sağlandığı Yerler

İhtiyaçların Sağlandığı Yer	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Köyden	3	5,0	2	3,3
Bucaktan	1	1,6	4	6,6
İlçe Merkezinden	18	30,0	34	56,7
İl Merkezinden	44	73,4	21	35,0

Kente yakın olan köydeki bireylerin %73,4’ü il merkezinden, uzak olan köydeki bireylerin %56,7’si ilçe merkezinden ihtiyaçlarını almaktadırlar. Siparişe aldırınların

oranı kente yakın köylerde %16,6, uzak köylerde % 30'dur. Buradan kente yakın olan köylerin il merkeziyle, uzak olan köylerin ilçe merkeziyle ilişkisinin daha fazla olduğu sonucu çıkmaktadır.

Araştırmada ürünü pazarlamada kente uzaklığın olumsuz etkileri olup olmadığı ve olumsuz etkiliyorsa sebebi araştırılmış ve Çizelge 24'te verilmiştir.

Çizelge 24: Ürünü Pazarlamada Uzaklığın Etki Durumu

İfadeler	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Olumsuz Etkiliyor	22	36,6	51	85,0
Olumsuz Etkisi Yok	38	63,4	9	15,0
Olumsuz etkiliyor çünkü mazot almak zor oluyor	4	18,2	6	11,8
Olumsuz etkiliyor çünkü pazar uzak	6	27,3	15	29,4
Olumsuz etkiliyor çünkü yollar bozuk	12	54,5	37	72,6

Kente uzak olmanın ürünü pazarlamada sorun oluşturduğunu ifade edenlerin oranı; kente uzak köylerde %85 ve sebeplerinin %72,6'sını yolların bozuk olması, yakın köylerde bu oran %36,6 ve sebeplerinin %54,5'ini yolların bozuk olmasından kaynaklandığı saptanmıştır. Buradan da yine kente yakın olan köylerin ulaşım imkânlarının uzak köylere göre daha iyi bir durumda olduğu dolayısıyla pazarlama konusunda üstün taraflarının olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Araştırmada kente yakın olan köylerin hangi avantajlara sahip oldukları konusunda görüşleri alınmış ve sonuçlar Çizelge 25'de verilmiştir.

Kente uzak köylere göre yakın köylerin sahip oldukları imkânlardan en önemli olarak görülenler; %71,6 ile ulaşım daha sonra %60,0 ile eğitim ve %48,4 ile sağlık sorunlarının giderilmesi gelmektedir. Buradan uzak köyler için ulaşım, sağlık, eğitim konularının önem derecesinin yüksek olduğu sonucu çıkmaktadır.

Çizelge 25: Kente Yakın Olan Köylerin Sahip Olduğu Avantajlar

İfadeler	Kente Yakın	
	Sayı	%
Çocuklarını Kente Okula Gönderiyorlar	36	60,0
Sağlık Sorunlarında Kente Gidiyorlar	29	48,4
Ulaşımı Kolaylıkla Sağlıyorlar	43	71,6
Sinema-Tiyatroya Gidiyorlar	5	8,4
Konferanslara Katılıyorlar	3	5,0
Marketlerden Alış Veriş Yapıyorlar	12	20,0

Kente yakın olan köylerin fiziki yapısı sebebiyle şehir-köy ilişkisi daha yoğundur. Ancak araştırmada şehrin yakınında bulunmasına karşın bazı köylerin çeşitli endeksler bakımından uzak köylerin normlarına daha yakın olduğu görülmüştür. Bu köylerin nispeten az nüfuslu köyler olduğu da dikkati çekmiştir.

3.7. Geleceğe Yönelik Beklentiler

Köylülerin geleceğe ilişkin beklentileri içinde buldukları yaşam koşulları nedeniyle çok yüksek değildir. Büyük çoğunluğunun beklentisi hasattan sonra yalnızca fiz-

yolojik ihtiyaçlarını karşılayacak gelire sahip olmaktır. Köyde beklenti düzeyinin düşük olmasının nedenleri arasında sosyal tabakalaşmanın çok belirgin olmaması vardır. Böylece beklenti düzeyinin artmasına neden olan rekabet ve varlıklı komşu faktörleri oldukça zayıftır. Köylülerin beklenti düzeylerinin düşük oluşu onların hayal kırıklıklarına uğramalarını, kötümser ve mutsuz olmalarını önler. Ancak bu durum haberleşme, ulaşım gibi imkânların hızlı bir şekilde gelişmesiyle birlikte değişmektedir. Köylüler de kentlerin cazip yönlerini gördükçe gelecekte beklentilerini değiştirmekte ve artırmaktadır. Daha iyi şartlarda yaşama, çocuklarına daha iyi koşullar hazırlama, vb. nedenlerle gelecekle ilgili plânlar iletici güçlerin de etkisiyle değişmektedir.

Araştırmada, yaşamınızın geriye kalan kısmını nerede sürdürmek isterdiniz? Sorusuna verilen cevaplar Çizelge 26'da verilmiştir.

Büyük şehirde yaşamak isteyenlerin oranı kente yakın köylerde %16,7, uzak köylerde %30 düzeyindedir. Bu oran kente uzak köylerde kente yakın köylerin yaklaşık iki katı kadardır.

Çizelge 26: Yaşanmak İstenilen Yerler

İfadeler	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Köyde	31	51,6	26	43,4
İlçede	4	6,7	1	1,6
Küçük Şehirde	15	25,0	15	25,0
Büyük Şehirde	10	16,7	18	30,0
Toplam	60	100,0	60	100,0

Ankara İli Haymana İlçesinde iki köyde yapılan bir araştırmada da kente yakın olan köyde; köyde yaşamak isteyenlerin oranı (%81,48), kente uzak olan köylerde ise; %37,14 bulunmuştur. Kente yakın olan köy bunu kente yakın olduğu için kentteki her işini kolaylıkla yapabilmeye bağlamıştır (Erman, 1992).

Araştırmada, köy yaşantısının sosyal şartları iyileştirildiği takdirde köyde yaşamayı tercih edenlerin artıp artmayacağı ve artmayacak ise nedenleri sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Çizelge 27'de verilmiştir.

Çizelge 27: Köyde Yaşamaya Tercih Durumu

İfadeler	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Artar	51	85,0	44	73,4
Artmaz	7	11,6	16	26,6
Artmaz çünkü yaşam şartları zor	4	57,1	6	37,5
Artmaz çünkü yaşam standartları düşük	3	42,9	10	62,5
Cevapsız	2	3,4	-	-

Köy yaşantısının sosyal şartları iyileştirildiğinde köyde yaşamayı tercih edenlerin artacağını belirtenlerin oranı kente yakın köylerde %85, uzak köylerde %73,4'tür. Artmamasının nedeni olarak yaşam standartlarının düşük olmasından söz edenlerin oranı; kente yakın köylerde %42,9, uzak köylerde %62,5'tir. Yaşam şartlarını zor bulanların kente yakın köylerdeki oranı %57,1, kente uzak köylerde %37,5'dir. Buradan da kente yakın köylerin sahip olduğu imkânların, uzak köylere göre daha tatmin edici düzeyde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada hayatta iyi şeylerle karşılaşacağımıza inanıyor musunuz? diye bir soru sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Çizelge 28'de verilmiştir.

Çizelge 28: Geleceğe İlişkin Beklentiler

İfadeler	Kente Yakın		Kente Uzak	
	Sayı	%	Sayı	%
Çocuklarının okuyup iyi bir mevkiye geleceğine inananlar	15	25,0	13	21,6
Gelir düzeyinin artacağına inananlar	24	40,0	20	33,4
Tarımsal gelir düzeyinin yeterli olacağına inananlar	6	10,0	4	6,6
Geleceğe ait iyi beklentisi olmayanlar	15	25,0	23	38,4
Toplam	60	100	60	100

Geleceğe ilişkin iyi beklentileri olmayanların oranı kente yakın köylerde %25, uzak köylerde %38,4, gelir düzeyinin artacağına inananların oranı kente yakın köylerde %40, uzak köylerde %33,4'tür. Bu da kente yakın köylerde yaşayan bireylerin geleceğe daha ümitle yaklaştıklarının bir göstergesi sayılabilir.

4. SONUÇ

Kırsal kesimin sosyo-ekonomik yönden gelişmesi üzerine gerek ekonomik gerekse de sosyal-kültürel yapı faktörleri birlikte etki etmektedir.

Tarım sektöründe üretkenliğe düşüklüğü, sermaye azlığı, nüfus çokluğu ve işletmelerin gittikçe küçülmesi demografik ve ekonomik kaynaklı nedenlerden ileri gelmektedir.

Bu temel varsayım çerçevesinde kente yakın ve uzak köylerdeki durum şu şekilde özetlenebilir.

Araştırma bulguları genel olarak ailedeki birey sayısının kente uzak köylerde kente yakın köylere nazaran daha fazla olduğunu, yakın köylerde çekirdek aile tipinin uzak köylere göre daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Evlilikte eşlerin seçiliş yerleri; kendi köyünden ve komşu köylerden seçilmesi uzak ve yakın köylerde ortak bir olgu ise de, kente yakın köylerde şehir ve kasaba ile bu tip ilişkiler uzak köylere göre daha yaygındır.

Kente yakın olan köylerin kentle daha sıkı bir ilişki içinde olması başlık parasının önemini yavaş yavaş yitirmeye başlamasına olanak sağlamıştır.

Evlilikte arzu edilen çocuk sayısı uzak köylerde yakın köylere göre daha fazladır.

Aile büyüklerinin saygınlığı kente uzak ve yakın köylerde ortak bir olgudur ve önemini yitirmemiştir.

Eğitim konusu kente yakın köylerde daha ciddiye alınmakta ve imkan olarak uzak köylere göre daha iyi bir konumdadır.

Büyük çoğunlukla kente yakın ve uzak köylerde evlerin birbirine yakın olduğu saptanmıştır. Her iki köy yerleşiminde de toplu köy tipi hakimdir. Komşuluk ilişkileri; kente yakın ve uzak köylerde iyi bir konumdadır.

Danışma kanalları ile ilişkiler kente yakın olan köylerde uzak köylere göre daha iyi konumdadır.

Gelir düzeyinin kente uzak ve yakın olan köylerde son yıllarda köylünün aleyhine gelişme gösterdiği ve uzak köylerin bundan daha çok etkilendiği söylenebilir.

Kente yakın olmak ulaşım imkânları bakımından bir üstünlük sağlamakta ve uzak köylere göre şehir ile olan ilişki yönünden daha iyi durumdadır. Ulaşım yönünden üstünlük ürünü pazarlamaya da pozitif etki etmektedir.

Kente uzak köyler için öncelikli sorunlar eğitim, sağlık ve ulaşım yönünden olan eksikliklerdir. Kente göç isteği kente uzak köylerde yakın köylere göre daha yoğundur.

Köylünün yaşam standartlarının yükseltilmesi; köylüyü doğal şartlara bağımlılıktan kurtarmak, gelir düzeyini artırmak, toprak parçalanmasını ortadan kaldırmak, kooperatifleşmeyi teşvik ederek ürünlerini -aracı istismarından korunarak- değerinde değerlendirebilmek, üretimi artırmak, üretim plânlaması yapacak konuma getirmek ve bilinçli üretim yapmalarını sağlamak v.b bir takım önlemlere bağlıdır. Bu önlemler bir kırsal reform anlayışı içinde bütünsel bir yaklaşımla sorunlara eğilmesi gerektiğini göstermektedir. Köylerde modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması, bilinçli köylülerin tarımsal yayım çalışmalarıyla artırılması, tarımda sanayinin geliştirilmesi, bölgeler arası farklılıkların azaltılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Anonim (1989); *Türk Aile Yapısı T.C.Başbakanlık D.P.T*, Yayın No:2165-ÖİK:338, Ankara.
- Anonim (1994); *Ziraat ve İktisâdi Rapor 1992-1993*, T.Z.O.B. Yayın No:174, Ankara.
- Bülbül, M. (1979); Bafra İlçesi Tütün İşletmelerinin Ekonomik Yapısı Yatırım ve Cari Harcamalarının Dağılımı ve Bunların Gelir Üzerine Etkisi, A.Ü.Z.F. Yayın No:710,Bilimsel Araştırma ve İncelemeler:416, Ankara.
- Erel, S. (1989); *Türk Ailesinin Durumu ve Ev Ekonomisi*, Ankara.
- Erman, S. (1992); *Kente Uzaklığın Kırsal Aile Yapısına Etkileri*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (1994); *GAP Bölgesinde Kadının Statüsü ve Kalkınma Sürecine Entegrasyonu Araştırması*, Türkiye Kalkınma Vakfı, Ankara.
- Geçtan, E. (1988); *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Gönen, E. (1993a); *Toplumsal Değişme Sürecinde Aile: Yapı, Etkileşim ve İşlevleri*, A.Ü.Z.F. Yayın No:1284, Derlemeler: 55, Ankara.
- Gönen, E. (1993b); *Aile Ekosisteminde Değişim ve Stabilite*, A.Ü.Z.F. Yayın No:1286, Derlemeler: 54, Ankara.
- Huang, G. and C. Howley (1991); "Recent Trends in Rural Poverty: A Summary for Educators," *ERIC Digest, ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools Charleston WV*.
- Kızılaslan, N. (1997); Tokat İli Merkez İlçede Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine Katılımı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma, Basılmamış Doktora Tezi, Tokat.
- Koşar, N. (1989); *Aile ve Çevre Sorunlarının Gencin Kişiliğine Etkisi*, Ankara.
- Köknel, Ö. (1981); *Ailede ve Toplumda Ruh Sağlığı*, Hür.Yay.: 264, Danışma Dizisi: 28, İstanbul.
- Ozankaya, Ö. (1977); *Toplum Bilimine Giriş*, Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara.
- Ozankaya, Ö. (1982); *Toplum Bilimine Giriş*, S.Yay., Ankara.
- Shult, M. J. (2004); *Rural Family Profile of Arkansas 2004-Alook At Major Trends In Rural Arkansas Families*, University of Arkansas, Division of Agriculture, USA.
- Soysal, M. ve Ark. (1992); *Şanlıurfa Tarım Reformu Uygulama Bölgesindeki Köylerin Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Araştırma*, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü ve Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Şanlıurfa Tarım Reformu Uygulama Bölgesinde Tarımsal Yapı Analizleri ve İşletme Avlusu Modeli Geliştirilmesi, Proje No:91k070350 İkinci Alt Proje Bileşeni, Şanlıurfa.

-
- Şahinkaya, R. (1979); *Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile*, Kardeş Basımevi, Ankara.
- Timur, S. (1972); *Türkiye’de Aile Yapısı*, H.Ü.Yayın No: D-15, Ankara.
- Tolan, B. (1990); “*Geleneksel Aile Yapısından Çağdaş Aile Yapısına Doğru Dünyada ve Türkiye’de Aile Yapısının Evrimi*,” TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Aile Yazıları 2, Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme, Bilim Serisi 5/2, Ankara.
- Turhan, M. (1969); *Kültürel Değişmeler*, İstanbul.
- Türkdoğan, Ö. (1970); *Köy Sosyolojisi Ders Notları*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Yasa, İ. (1969); “*25 Yıl Sonra Hasanoğlan’da Karşılaştırmalı Bir Toplum Bilim Araştırması*,” A.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi, Yayın No: 270, Ankara.
- Yıldırak, N. (1982); *Köy Sosyolojisi I. Ders Notu*, A.Ü.Z.F. Teksir No:90, Ankara.
- Yıldırak, N. (1990); *Toplumsal Ekonomi Durumları ve Sorunlarıyla Köy Çocukları*, Ankara.
- “Demographic and Social Trends Affecting Families in The South and Central Asian Region” www.un.org/esa/socdev/family/Publications/mtdesilva.pdf
- “Rural Family Support Organization” www.jamaica-kidz.com/rufamso/
- “Rural Family Economic Success Overview, 2004 –Earn It, Keep It, Grow It “The Annie E. Casey Foundation, www.aecf.org/publications/data/rufes_overview.pdf.